

Suomen luonnonsuojeluliiton
Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry.
Kuninkaankatu 39
33200 Tampere
pirkanmaa@sll.fi
p. 040 515 4557

LAUSUNTO

17.3.2017

Tampereen ympäristönsuojeluyhdistys ry.
Kuninkaankatu 39
33200 Tampere

Tampereen kaupunki
kirjaamo@tampere.fi

Viite: dnro TRE:3662/10.02.03/2015

Asia: LAUSUNTO TAMPEREEN KANTAKAUPUNGIN YLEISKAAVA 2040:N EHDOTUKSESTA

Yleistä

Ennusteiden mukaan Tampereen ja koko kaupunkiseudun väkiluku kasvaa merkittävästi vuoteen 2040 mennessä. Kaupunkiseudulle ennustetaan 115 000 asukkaan lisäystä, mistä Tampereen kantakaupungin osuus olisi 60 000 uutta asukasta. Tämä on ollut lähtökohta myös yleiskaava 2040:n laadinnassa.

Tampereen kantakaupunki (yleiskaava-alue) on pinta-alaltaan noin 169 neliökilometriä, josta lähes neljäsosa (39 km²) on vesialuetta. Pienehkö maapinta-ala ja Tampereen sijainti ahtaalla järvien välisellä kannaksella eivät mahdollista yhä uusien alueiden ottamista rakentamiskäyttöön – varsinkin, kun viheralueita on säilytettävä niin luonnon monimuotoisuuden ja ihmisten viihtyvyyden turvaamiseksi sekä maankäyttö- ja rakennuslain asettamien reunaehtojen (esim. 5 § Alueiden suunnittelun tavoitteet ja 39 § Yleiskaavan sisältövaatimukset) täyttämiseksi. Kipuraja viheralueiden määrässä alkaa olla vastassa nyt, kun esimerkiksi Ojala–Lamminrahkan alue lähitulevaisuudessa rakennetaan, ja jos Hervantajärven asuinalue rakennettaisiin kaupunginvaltuuston vahvistaman asemakaavan mukaisesti.

Täydennysrakentaminen pitää tehdä niin, että viheralueiden määrää ei vähennetä lainkaan. Esimerkiksi Tammelassa tähän on hyviä mahdollisuuksia, kun maanpäälliset parkkipaikat vievät tällä hetkellä paljon tilaa ja ne voidaan rakentaa. Täydennysrakentamisessa pitää myös hyödyntää mahdollisuudet rakentaa ylöspäin eli korottaa olemassaolevia asuinrakennuksia tai mahdollisesti rakentaa tilalle uusia ja korkeampia. Samalla on luonnollisesti varmistettava, että rakennussuojelun näkökulmasta arvokkaita rakennuksia ei pureta uusien tieltä.

Viheralueet

Yleiskaavan viheralueverkosto on mielestämme liian yleispiirteinen. Yleispiirteisyys on johtamassa siihen, että päätökset varsinaisesta viheralueverkostosta siirtyvät asemakaavatasolle. Tämä ei nähdäksemme edusta vastuullista yleiskaavoitusta, tai vastaa riittävästi MRL:n 39 §:n yleiskaavan

sisältövaatimuksia.

Yleiskaavaluonnokseen (kartta 2 – Viherympäristö ja vapaa-ajan palvelut) on merkitty keskuspuistoverkosto (V), mutta siihen on koottu vain laajimmat viheralueverkoston osat. Siihen on lisäksi merkitty epätarkkoja, ohjeellisia viherverkoston yhteystarvealueita (kellanvihreät leveät nuolet) ja ohjeellisia ekologisia yhteyksiä (vihreänharmaat, rasteroidut leveähköt nauhat). Kaavaluonnoksesta -ehdotukseen keskuspuistoverkostoa on hieman täydennetty esimerkiksi liito-oravaselvityksen perusteella, mutta täydennykset eivät ole riittäviä.

Viheralueverkosto pitäisi merkitä jo yleiskaavaan selvästi nykyistä tarkemmin, sillä asemakaavatasolle siirrettynä kokonaisuuden hahmottaminen on käytännössä mahdotonta, ja tapauskohtaisessa tarkastelussa on aina vaarana, että jokin viheralueverkoston osa otetaan rakentamiskäyttöön, jos se ei ole itsessään, yksittäisenä kohteena, erityisen merkittävä. On hyvä, että yleiskaavaehdotuksessa on tunnistettu esimerkiksi Kauppi-Niihaman ja Halimasjärven luonnonsuojelun alueen välinen ekologinen yhteys Jyväskylän tien (vt 9) yli. Yhteys on kuitenkin niin tärkeä, että se pitäisi yleiskaavatasolla määritellä ja turvata tarkemmin. Asemakaavatasolla on vaarana, että jo nykyisellään hyvin kapean yhteyden heikentäminen jatkuu edelleen. Esitämme, että ainakin tärkeimmät ekologiset yhteydet merkitään tarkempina aluevarauksina yleiskaavaan.

Esitämme, että yleiskaavaan lisätään ekologinen yhteys Peltolampi-Pärrinkosken luonnonsuojelun alueelta länteen, Pirkkalan puolen arvokkaille kohteille (mm. Taaporinvuori). Kyseessä on maakunnallisesti merkittävä yhteys, joka on tästä syystä perusteltua lisätä myös Tampereen kantakaupungin yleiskaavaan. Saman ekologisen yhteyden vahvistamisen vuoksi Pärrinmaan suunniteltu teollisuusalue tulisi muuttaa osaksi keskuspuistoverkostoa (V).

Esitämme, että asumisen ja virkistyksen sekoittunutta aluetta (A/V) pienennetään yleiskaavassa Ojalassa ja A/V-alue yleiskaavasta Lahdesjärven koillisrannalla. Ojalassa A/V-alue on merkitty osin Tampereen kaupungin luonnonsuojeluohjelman kohteen 60. Kumpula, Ojala päälle. Alue on rakentamaton ja koostuu muun muassa luonnoltaan arvokaasta vanhasta metsästä. Lahdesjärven koillispuolinen A/V-alue on niin ikään rakentamaton ja sen kautta kulkee ekologinen yhteys Karkunvuoren kautta Nirvan ja Veisun suuntaan.

Kiitämme kaupunkia siitä, että kaavaluonnoksesta -ehdotukseen A/V-alueita poistettiin muun muassa Lahdesjärven ja Särkijärven välisen salmen ympäristöstä, kuten luonnoksesta antamassamme lausunnossa esitimme. Kuitenkin kaavaehdotuksessa asumisen ja virkistyksen sekoittuneet alueet Ojalan ja Lahdesjärven koillispuolen lisäksi edelleen merkitty paljolti kohteille, joilla on merkitystä sekä luonnonarvojen että ekologisten yhteyksien osalta. Alueiden kautta kulkevia ekologisia yhteyksiä pitäisi kehittää eikä heikentää rakentamalla.

Kauppi-Niihamassa keskuspuistoverkosto ylittää idässä Jyväskylätien asti, mikä on erittäin hyvä asia. Kauppi-Niihaman osalta esitämme, että Näsijärven ranta-alue Kaupinojalta itään Soukonvuoren pohjoispuoliselle alueelle asti turvataan nyky muodossaan, luonnonpimeänä ja rauhallisena. Nykyisiä polkuja voidaan parantaa esimerkiksi pitkospuin, mutta valaistusta ja leveää pyörätietä alueelle ei pidä rakentaa. Kaupunki toteuttaa vastineessaan, että ”Kantakaupungin yleiskaavassa ei oteta kantaa yksittäisten reittien luonteeseen.” Esitämme, että alueen säilyttäminen luonnonpimeänä kirjataan ohjeellisen luonnon ydinalueen kaavamääräyksiin (kartta 2 – Viherympäristö ja vapaa-ajan palvelut). Hiljaisten alueiden säilyminen määräyksessä jo mainitaan, mikä on hyvä asia.

Pohtolassa yleiskaava 2040:n ehdotuksesta on pudotettu pois voimassa olevan yleiskaavan luonnonmukainen lähivirkistysalue (VLL), Miesmäen-Backmaninpuisto. Esitämme, että alue sisällytetään kokonaisuudessaan yleiskaava 2040:n keskuspuistoverkoston. Alue soveltuu

erinomaisesti esimerkiksi liito-oravan elinympäristöksi, mikä on todettu myös vuoden kantakaupungin tuoreessa liito-oravaselvityksessä. Miesmäen-Backmaninpuistolla voi olla merkitystä myös lepakoalueena.

Liito-oravaselvitys

Tampere teetti vuonna 2016 Ramboll Oy:llä koko kantakaupungin alueen liito-oravaselvityksen, mikä on hieno asia. Aiemmin liito-oravaselvitykset on tehty pienemmiltä alueilta usein vailla pohdintaa laajemmasta kokonaisuudesta.

Liito-oravaselvitys valmistui vasta kaavaluonnoksen julkistamisen jälkeen, mikä on mielestämme valitettavaa eikä edusta hyvää suunnittelutapaa. Selvityksen perusteella kaavaluonnoksesta -ehdotukseen tehtiin jonkin verran muutoksia. Muutokset eivät kuitenkaan olleet riittäviä, vaan liito-oravan elinympäristöt ja kulkuyhteydet pitää turvata paremmin. Esimerkiksi Hervantajärven koillispuolinen, valtuuston jo hyväksymän asemakaavan kohteena ollut alue on osoittautunut liito-oravan kannalta tärkeäksi. Alue on huomattavan tärkeä myös muun luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön näkökulmasta. Esitämme, että Hervantajärven koillispuolinen, Ruskontiehen ja maankaatopaikkaan rajautuva alue kaavoitetaan osaksi keskuspuistoverkostoa ja sille lisätään luomerkintä. Alue on tärkeä laajennus luonnonsuojeluohjelman luonnonsuojelulla toteuttavaan kohteeseen 10. Makkarajärvi-Viitastenperä ja ohjelman muuhun kohteeseen 50. Hervantajärven luoteispuoli sekä merkittävä yhteys näiden kahden kohteen välillä.

Liito-oravan kunnollinen huomioon ottaminen palvelee myös muuta luonnon monimuotoisuutta. Liito-orava on hyvä indikaattorilaji, jonka eläminen jollakin alueella osoittaa yleensä hienosti sen, että alueella muitakin metsäisiä luonnonarvoja. Tämä koskee myös kulkuyhteyksiä. Liito-orava on niin sanottu sateenvarjolaji. Lisäksi myös ihmisillä on taipumus viihtyä samanlaisissa metsissä kuin liito-orava, joten liito-oravan huomioon ottaminen on hyödyllistä myös virkistyskäytön näkökulmasta.

Vastineessaan kaavaluonnoksesta antamaamme lausuntoon kaupunki toteaa, että ”Keskuspuistoverkoston ulkopuolella olevat liito-oravien elinpiirit on osoitettu ohjeellisella ekologisen yhteyden merkinnällä. Merkinnän alueella on varmistettava, että puustoiset yhteydet keskuspuistoverkoston säilyvät ja kehittyvät liito-oraville suotuisalla tavalla.” Käytännössä tämä tarkoittaa mielestämme sitä, että liito-oravan elinympäristöjen osalta päätökset tehdään tältä osin asemakaavoituksen yhteydessä, ja tämä on mielestämme vastoin yleiskaavan sisältövaatimuksia (MRL 39 §). Ohjeelliset merkinnät eivät mielestämme yleiskaavatasolla riitä. Esitämme, että liito-oravan elinympäristöt merkitään yleiskaavaan esimerkiksi luo-alueina. Myös kulkuyhteydet pitää määritellä tarkemmin eikä vain ohjeellisesti.

Liito-oravaa ja viheralueverkostoa käsitellään yleiskaavassa turhan suurpiirteisesti ja samalla siirretään liikaa päätöksiä asemakaavatasolle. Kun yhdellä kertaa on tehty koko kantakaupungin liito-oravaselvitys, pitää sen tulokset myös hyödyntää täydessä mitassa yleiskaavassa. Jos viheralue- ja liito-oravatarkastelut siirretään asemakaavatasolle ja tapauskohtaiseen harkintaan, laajempaa kokonaisuutta ei kyetä ottamaan huomioon. Tästä syystä tarkastelu on ehdottomasti tehtävä yleiskaavatasolla. Myös liito-oravan ekologia puoltaa laajempaa tarkastelutapaa: liito-orava muodostaa laajemmilla alueilla metapopulaatioita, jotka koostuvat useista osapopulaatioista (esim. Kaakkois-Tampere). Osapopulaatioiden välillä pitää olla riittävät yhteydet, jotta metapopulaatio voi ”toimia”.

Yleiskaavaehdotuksessa ristiriitoja luonnonsuojeluohjelman kanssa

Yleiskaavaehdotuksessa on osoitettu SL-merkinnällä ne kohteet, jotka ovat mukana kaupunginvaltuuston vahvistamassa Tampereen kaupungin luonnonsuojeluohjelmassa luonnonsuojelulailla suojeltavina kohteina. Muilta osin luonnonsuojeluohjelma otetaan yleiskaavaluonnoksessa huomioon puutteellisesti.

Yleiskaavasta puuttuvat pääsääntöisesti kokonaan ne luonnonsuojeluohjelman kohteet, jotka suojellaan osittain luonnonsuojelulailla, osin muuten:

- kohde 27. Särkijärvi, Lahdenperä, pääosa suojellaan luonnonsuojelulailla
- kohde 28. Vuores, Koukkujärvi, vesialue poislukien suojellaan kokonaan luonnonsuojelulailla. *Alue suojeltiin virallisesti luonnonsuojelulailla 14.3.2017 Pirkanmaan ELY-keskuksen päätöksellä.*
- kohde 29. Lukonmäki, Pitkäahde, osa suojellaan luonnonsuojelulailla

Edellä mainitut kohteet pitää merkitä yleiskaavaan SL-merkinnällä ainakin niiltä osin kuin ne ollaan suojelemassa tai jo suojeltu luonnonsuojelulailla. Vastineessaan kaavaluonnoksesta antamaamme lausuntoon kaupunki toteaa vain seuraavasti: ”Yleiskaavan luonnonsuojelualueiksi osoitetaan luonnonsuojelulain mukaisella rajauspäättöksellä suojellut luonnonsuojelualueet ja ne Tampereen kaupungin luonnonsuojeluohjelman mukaiset alueet tai kohteet, jotka on tavoitteena suojella luonnonsuojelulain nojalla. Kaavallisesti suojeltavia alueita tai kohteita ei osoiteta yleiskaavaan.” Kaupunki ei siis ota kantaa mainitsemiimme osittain luonnonsuojelulailla suojeltaviin luonnonsuojeluohjelman kohteisiin.

Luonnonsuojeluohjelmassa on mukana myös koko joukko kohteita, joiden suojelua ei olla toteuttamassa luonnonsuojelulain nojalla, vaan jätetään kaavasuojelun varaan. Näitä kohteita ei ole merkitty yleiskaavaehdotukseen lainkaan. Esitämme, että näille kohteille laitetaan kaavamerkintä S (suojelualue), joka ei välttämättä tarkoita suojelua luonnonsuojelulailla. Vähintäänkin kohteille tarvittaisiin luo-merkintä tai vastaava, jotta ne erottuisivat muusta viheralueverkostosta.

Kauppi-Niihamassa yleiskaavaehdotukseen (kartta 2 – Viherympäristö ja vapaa-ajan palvelut) on merkitty melko laaja ohjeellinen luonnon ydinalue. Alueen rajaus on kuitenkin puutteellinen, sillä luonnonsuojeluohjelman kohde 58. Soukonvuoren pohjoispuolinen alue ei ole jostakin syystä siinä kokonaan mukana. Luonnonsuojeluohjelmassa mukana oleva Soukonvuoren pohjoispuolinen alue pitää sisällyttää luonnon ydinalueeseen kokonaisuudessaan Näsijärveen asti.

Ojalan alueella asumisen ja virkistyksen sekoittunut alue (A/V) on merkitty osin luonnonsuojeluohjelman kohteen 60. Kumpula, Ojala, päälle. A/V-merkintä pitää poistaa yleiskaavassa Kumpula, Ojala luonnonsuojeluohjelman kohteen päältä ja merkitä koko arvokas kohde S- tai luo-merkinnällä.

Esitämme tässä yhteydessä uusiksi suojelualueiksi (SL tai vähintään S) seuraavia kohteita: Pyhäjärven Lehtisaari ja Saunasaari sekä Näsijärven Reuharinniemi ja -saari. Alueille ei ole rakentamispaaineita, ja ne ovat jo nykyisellään osa keskuspuistoverkostoa. Alueilla on merkittäviä metsäisiä luonnonarvoja (mm. runsaslahopuustoista vanhaa metsää), mutta jos alueita ei suojella, uhkana on metsänkäsittely. Vastineessaan kaupunki toteaa, että ”Luonnonsuojeluohjelmaa laadittaessa alueiden luonnonsuojelullinen arvo ei ole tullut esille”. Tämä on totta, mutta se ei johdu luonnonarvojen puutteesta, vaan siitä, että luonnonsuojeluohjelma ei ole kattava. Kaupungin ympäristönsuojeluyksikön tai suojelualoitteita tehneiden yhdistysten erittäin rajallisilla resursseilla ei ole voitu kartoittaa kattavasti koko kaupungin alueen luonnonarvoja luonnonsuojeluohjelmaa varten. Toisaalta kohteiden luonnonarvot toki myös kehittyvät vaikkapa metsän ikääntyessä ja

lahopuun määrän kasvaessa, joten joskus arvoiltaan heikoiksi mielletyt alueet voivatkin olla esimerkiksi 20 vuotta myöhemmin jo huomattavan arvokkaita.

Kansallinen kaupunkipuisto

Esitämme edelleen, että yleiskaavassa valmistaudutaan Tampereen kansallisen kaupunkipuiston perustamiseen luomalla tälle oma merkintä (rajaus). Vastineessaan kaavaluonnoksesta antamaamme lausuntoon kaupunki kirjoittaa seuraavasti: ”Kansallinen kaupunkipuisto voidaan merkitä yleiskaavaan sen jälkeen kun perustamisesta on ympäristöministeriön päätös.” Nähdäksemme se, että alue olisi valmiiksi varattu yleiskaavaan, vahvistaisi ympäristöministeriönkin käsitystä siitä, että Tampere todella haluaa kansallisen kaupunkipuiston.

Kansallisen kaupunkipuiston toteutumisen kannalta Eteläpuisto on kriittinen alue. Mikäli se kaavoitetaan ja rakennetaan asemakaavaehdotuksen mukaisesti, on hyvin mahdollista, että Tampereen kansallinen kaupunkipuisto kaatuu kokonaan. Keskustan strategisessa osayleiskaavassa (selostus, s. 43) todetaan, että ”Keskustan yleiskaava mahdollistaa kansallisen kaupunkipuiston toteutumisen.” Pelkäämme, että tämä ei pidä paikkaansa Eteläpuiston osalta.

Esitämme, että kansallisen kaupunkipuiston rajausta esitetään kantakaupungin yleiskaava 2040:n kartalla ja että Eteläpuisto on siinä mukana laajalla rajauksella. Vaikka keskusta-alue ei kuulukaan ko. yleiskaavan alueeseen, kansallisen kaupunkipuiston rajausta voidaan esittää myös siltä osin. Karttateknisesti tämä olisi yksinkertaista, koska keskustan kaava-alue näkyy valkoisena yleiskaava 2040:n alueen keskellä.

Tampereella 17.3.2017

Heikki Toivonen
puheenjohtaja
Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry.

Juho Kytömäki
sihteeri
Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry.

Antti Putaja
puheenjohtaja
Tampereen ympäristönsuojeluyhdistys ry.

Jenni Hakanen
sihteeri
Tampereen ympäristönsuojeluyhdistys ry.